

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารของทหารในการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสาร
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ
4. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ
5. แนวคิดทางด้านจิตวิทยา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสาร

Warren W.Weaver ได้ให้ความหมายคำว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการทุกอย่างที่จิตใจของคนหนึ่งอาจมีต่อจิตใจของคนอีกคนหนึ่ง การสื่อสารจึงไม่หมายความแต่เพียงการเขียน หรือการพูดเท่านั้น

George A.Miller ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การสื่อสาร" หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง

Carl I.Hovland และคณะ กล่าวว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการที่บุคคลหนึ่ง (ผู้ส่งสาร) ส่งสิ่งเร้า (โดยปกติเป็นคำพูดหรือภาษาเขียน) เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอื่น (ผู้รับสาร)

Charles E.Osgood ให้ความหมายโดยทั่วไปว่า การสื่อสารเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่ง คือ ผู้ส่งสารมีอิทธิพลต่ออีกฝ่ายหนึ่ง คือ ผู้รับสาร โดยใช้สัญญาณต่างๆ ที่ถูกส่งผ่านสิ่ง queเชื่อมระหว่างสองฝ่าย

Wilbur Schramm กล่าวว่า การสื่อสาร คือ การมีความเข้าใจร่วมกันต่อ เครื่องหมายที่แสดงข่าวสาร (Information Sign)

การสื่อสาร คือ กระบวนการของการถ่ายทอด (Message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสาร (Source) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel)

การสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Diffusion of Innovation) ส่วนใหญ่เป็นลักษณะของการเผยแพร่นวัตกรรมไปยังกลุ่มเป้าหมาย หรือผู้รับสาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับสารเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อมไปในทิศทางที่ดีขึ้น ช่องทางการสื่อสาร หรือสื่อ (Media) ที่สามารถเผยแพร่วัตกรรมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามวัตถุประสงค์ข้างต้น คือ การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการโน้มน้าวใจได้ดีที่สุด (Wilbur Schramm 1972: 24)

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)

ประมะ สตะเวทิน (2540:35) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) คือ การสื่อสารที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปทำการสื่อสารกันในลักษณะตัวต่อตัว (person to person) กล่าวคือทั้งฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง (direct) ในขณะที่คนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารคนอื่นๆ จะทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร ดังนั้น การสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเกิดขึ้นได้ทั้งในกรณีคน 2 คน เช่น การพูดคุยกันระหว่าง 2 คน การเขียนจดหมายถึงกัน และการใช้โทรศัพท์ เป็นต้น ในทำนองเดียวกันการสื่อสารระหว่างบุคคลก็เกิดขึ้นได้ในกรณีของกลุ่มย่อย (small group) ซึ่งมีมากกว่า 2 คน ขึ้นไปรวมตัวกันในลักษณะที่สามารถติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง เช่น การประชุมกลุ่มย่อย การเรียนในชั้นเรียน เป็นต้น

Wilbur Schramm (1960) ได้ยกตัวอย่างอธิบายถึง การสื่อสารระหว่างบุคคลสองคน โดยกล่าวไว้ว่า ในการสื่อสารระหว่างคนสองคนนั้น มีการสื่อสารโต้ตอบกันกลับไปกลับมา กระบวนการตอบกลับ (return process) นี้เรียกว่า การสื่อสารย้อนกลับ (Feedback)

ในการสื่อสารนั้นจะต้องอาศัยสื่อ (Channel) ในการส่งสารเราสามารถใช้อudio ในการสื่อสารได้พร้อมๆ กันหลายสื่อในเวลาเดียวกัน สารแต่สารที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อแต่ละสื่อในเวลาเดียวกัน สามารถให้ความหมายแก่ผู้รับสารได้ทั้งนั้น เช่น ในขณะที่เราพูด (คลื่นเสียงและอากาศเป็นสื่อ) เราแสดงกิริยาอาการ (แสงเป็นสื่อ) ประกอบการพูด สารที่ส่งผ่านสื่อทั้ง 2 ชนิดนี้ มีความหมายสำหรับผู้ฟังทั้งสิ้น (ปรมา สตะเวทิน, 2540 อ้างแล้ว)

โดยปกติแล้ว การสื่อสารของมนุษย์นั้น มักจะมีลักษณะเป็นการโต้ตอบกัน กล่าวคือ เมื่อมีผู้พูดก็มีผู้ฟัง ผู้ฟังรู้สึกอย่างไร ก็มีปฏิกิริยาตอบกลับมา ปรมา สตะเวทิน ได้ให้คำนิยามของ "การสื่อสารกลับ" คือ ปฏิกิริยา (Reaction) ของผู้รับสารที่แสดงตอบสนองสารของผู้ส่งสาร ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ 2 ประการดังนี้

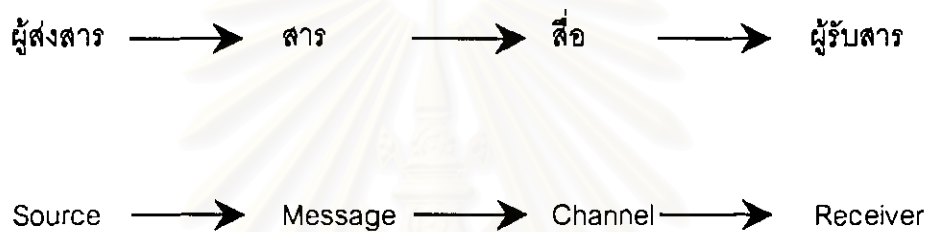
1. ทำให้ผู้ส่งสารทราบผลของการสื่อสารว่า บรรลุวัตถุประสงค์ของตนหรือไม่เพียงใด ผู้รับสารตีความหมายตรงกับความหมายที่ผู้ส่งสารตั้งใจหรือไม่
2. ควบคุมพฤติกรรมกรรมการสื่อสารในเวลาต่อมาของผู้ส่งสาร กล่าวคือ ผู้ส่งสารสามารถใช้การสื่อสารกลับ เพื่อปรับปรุง ดัดแปลง แก้ไข หรือคงไว้ซึ่งเนื้อหาสาระ และวิธีการในการสื่อสารของตน

Berlo (1960) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิเทศศาสตร์ ได้ชี้ให้เห็นว่า ปฏิกิริยาของผู้รับสารที่มีต่อสารของผู้รับสารนั้น แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ตามลักษณะของผลที่เกิดจากการสื่อสารดังนี้

1. การสื่อสารกลับเชิงบวก (Positive Feedback) คือ การสื่อสารกลับทำให้ผู้ส่งสารพอใจในผลของการสื่อสาร เช่น เราให้บริการที่ดีกับผู้ใช้โดยสารบนเครื่องบิน และผู้โดยสารมีความพึงพอใจและใช้บริการสายการบินของเราตลอดมา
2. การสื่อสารกลับเชิงลบ (Negative Feedback) คือ การสื่อสารกลับที่ทำให้ผู้ส่งสารไม่พอใจผลของการสื่อสาร เช่น ผู้โดยสารมีเจตนามาต่อว่าบริการของเราว่าได้รับการบริการที่ไม่ดีในการสำรองที่นั่งกับพนักงาน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม Berlo กล่าวว่า จากองค์ประกอบของกระบวนการติดต่อสื่อสารข้างต้น นอกจากเป็นการอธิบายกระบวนการสื่อสารมวลชนแล้ว ยังสามารถนำมาใช้ในกรณีการสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คนได้ด้วย โดยในการสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คนนั้น ผู้ทำ

หน้าที่ส่งสารและผู้ทำหน้าที่เข้ารหัสสามารถเป็นคนๆ เดียวกันได้ รวมเรียกว่า ผู้ส่งสารในทำนองเดียวกัน ผู้ทำหน้าที่ในการถอดรหัส และผู้ทำหน้าที่ในการรับสารก็สามารถเป็นคนๆ เดียวกันได้เช่นกัน รวมเรียกว่า ผู้รับสาร ดังนั้น องค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการสื่อสารตามแนวความคิดของ Berlo จึงสามารถสรุปได้ 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) สื่อ (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) ซึ่งแบบจำลองกระบวนการสื่อสารดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันดีว่า SMCR Model นั้นเอง

Larzasfeld and Menzel, 1968 ได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพของสื่อไว้ว่า การพูดคุยกันเองเป็นส่วนตัวทำให้ผู้พูดและผู้ฟังเกิดความเป็นกันเองและทำให้ผู้ฟังยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้พูดได้ง่ายขึ้น

1. การสื่อสารแบบเผชิญหน้ากัน ทำให้ผู้พูดสามารถดัดแปลงเรื่องราวต่างๆ ให้ตรงกับความต้องการของผู้ฟังได้อย่างเหมาะสม

2. การสื่อสารแบบนี้ ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าได้รับรางวัล ทั้งนี้มีส่วนร่วมในเรื่องที่สามารถแสดงความคิดเห็นกับผู้พูดได้

รูปแบบของการสื่อสาร

ลักษณะหรือประเภทของการติดต่อสื่อสารในองค์การอาจจะจำแนกรูปแบบออกได้หลายลักษณะแล้วแต่ว่าจะมุ่งพิจารณาในประเด็นใด ซึ่งสามารถจำแนกการสื่อสารใน

องค์การเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การจำแนกตามช่องทางการสื่อสาร
2. การจำแนกตามประเภทของการใช้
3. การจำแนกตามลักษณะของรหัสที่ใช้ในการสื่อสาร
4. การจำแนกตามทิศทางของการสื่อสาร

1. การจำแนกตามช่องทางการสื่อสาร แบ่งได้ 2 แบบคือ

1.1 การสื่อสารทางเดียว (One Way Communication)

หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดข่าวสาร หรือคำสั่งไปสู่ผู้รับสารมีลักษณะเป็นเส้นตรง ไม่มีการย้อนกลับหรือดูปฏิกิริยาของผู้รับสาร โดยทั่วไปการติดต่อสื่อสารแบบนี้จะเป็นไปในรูปของนโยบายคำสั่งของผู้บริหารระดับสูงในองค์การสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา และอาจจะผ่านทางสื่อมวลชนในการเสนอข่าวสาร หรือรายงานขององค์การต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

1.2 การสื่อสารสองทาง (Two Way Communication)

หมายถึง การติดต่อสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถตอบสนองต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความเข้าใจให้แจ่มแจ้งทั่วถึงและลึกซึ้ง การสื่อสารสองทางผู้ส่งสารจะให้ความสนใจกับปฏิกิริยาโต้กลับของผู้รับสาร (feedback) ซึ่งนับเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญมากในการบริหาร เปรียบเสมือนหัวหน้าที่ทำหน้าที่ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารจากลูกน้อง ในขณะเดียวกัน การบริหารจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ซึ่งจะเป็นการลดช่องว่างของการสื่อสารที่ดีความหมายไปคนละทิศละทางได้ ประการสำคัญของการสื่อสารสองทางสามารถสร้างขวัญ กำลังใจ และการมีส่วนร่วมในงาน ซึ่งรูปแบบการสื่อสารสองทางนี้จะออกมาในลักษณะการประชุม หรือปรึกษาหารือกัน

ฮาร์โรลด์ เจ. ลีฟวิท (Harold J. Leavitt 1964: 143) ได้กล่าวถึงการทดลองเปรียบเทียบระหว่างการสื่อสารทางเดียวกับสองทาง ปรากฏผลการทดลองดังนี้

- การสื่อสารทางเดียวรวดเร็วกว่าการสื่อสารสองทาง
- การสื่อสารสองทางสามารถสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับสารมากกว่าการสื่อสารทางเดียว
- การสื่อสารสองทางมีความถูกต้อง แม่นยำกว่าการสื่อสารทางเดียว

- การสื่อสารทางเดียวมีความถูกต้องน้อยกว่า แต่ก็มีความเป็นระเบียบมากกว่าการสื่อสารสองทางที่มักมีการรบกวนและยุ่งเหยิงมากกว่า

นอกจากนี้ "ลิววิท" (Leavitt 1964: 144) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า "หากองค์การมีความต้องการรวดเร็วและความถูกต้องอย่างง่าย ๆ ในการติดต่อสื่อสารแล้ว การสื่อสารทางเดียวจะมีความเหมาะสมมากกว่า"

ผลการวิจัยของบารเรตท์ (Barrett, G.V. และ Frank, R.H.) ได้ยืนยันถึงความเร็วของการสื่อสารทางเดียวที่มีมากกว่าการสื่อสารสองทางว่า "ศึกษาจากผู้บังคับบัญชา 313 คน จาก 7 ประเทศที่มีลักษณะงานเดียวกัน พบว่า ผู้บังคับบัญชาใช้เวลา 6 นาที ในการสื่อสารทางเดียวกับผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานจนสำเร็จ ในขณะที่การสื่อสารสองทางต้องใช้เวลา 10 นาที ที่จะให้งานสำเร็จ" นอกจากนี้ยังพบว่า "การสื่อสารสองทางจะทำให้ข่าวสารที่ผู้รับสารได้รับฟังความถูกต้องร้อยละ 80 เมื่อเปรียบเทียบกับ การสื่อสารทางเดียว"

การสื่อสารในองค์การอาจจะใช้การสื่อสารทางเดียวควบคู่กับการสื่อสารสองทาง ทั้งนี้ หน่วยราชการ และรัฐวิสาหกิจมีแนวโน้มใช้การสื่อสารทางเดียวมากกว่าหน่วยงานเอกชนอาจจะเป็นเพราะกฎระเบียบขั้นตอนต่างๆ ของระบบเป็นต้วบังคับ จึงพอสรุปได้ว่าภายในสถานการณืต่างๆ ในการบริหารงานย่อมต้องใช้การสื่อสารทั้งสองแบบควบคู่กันไป

2. การจำแนกประเภทของการใช้ แบ่งออกได้เป็น 2 แบบ

2.1 การสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication)

หมายถึง การสื่อสารที่ดำเนินถึงบทบาทหน้าที่ และตำแหน่งระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งเป็นการสื่อสารที่มีระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ชัดเจน (สมพงษ์ เกษมสิน 2521: 258 อ้างใน ชนินาท เจริญผล 2538: 23) อาจจะเป็นการสื่อสารที่มีลายลักษณ์อักษร เช่น ใบประกาศแจ้งนโยบาย หรือผลความก้าวหน้าขององค์การ บันทึกรายงาน หรืออาจจะเป็นการสื่อสารที่มีหลายลักษณะอักษรอาศัยการพูดจา เช่น การสั่งงานโดยตรง คำแนะนำผ่านตามสายการบังคับบัญชา

2.2 การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication)

หมายถึง การสื่อสารที่เกิดขึ้นโดยไม่เป็นไปตามแบบแผนขององค์การ เป็นลักษณะการสื่อสารที่เป็นส่วนตัวมากกว่าทางตำแหน่งหน้าที่ ส่วนใหญ่จะใช้คำพูด เช่น

การสนทนา ลักษณะที่สำคัญของการสื่อสารแบบนี้ คือความเร็วในการสื่อสารจะมีมาก รวมถึงข่าวลือต่างๆ (Rumor) แต่มีข้อเสียตรงที่ข่าวสารข้อมูลต่างๆ อาจผิดไปจากความเป็นจริงได้ง่ายอย่างไรก็ตาม การสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ หรือปากต่อปาก "ได้มีส่วนช่วยสนับสนุนลดความตึงเครียดของสมาชิกภายในองค์การ พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานด้วย เพราะได้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน" จากงานวิจัยของ ปีเตอร์ (Peter Blau) (อ้างใน Richard 1977:67) ในขณะเดียวกันการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการจำพวกข่าวลือต่างๆ ก็อาจทำลายขวัญของสมาชิกในองค์การได้เช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารจะมีกลยุทธ์ และวิธีการอย่างไรที่จะนำประโยชน์ของการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการมาใช้ให้เกิดผลดีกับบรรยากาศในการทำงาน เช่น การสื่อสารกับประชาชนในชุมชน เป็นต้น

3. การจำแนกตามลักษณะของรหัสที่ใช้ในการสื่อสาร แบ่งออกได้เป็น 2 แบบคือ

3.1 การสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำและการเขียน (Verbal and Written Communication)

หมายถึง การสื่อสารระหว่างบุคคลส่วนใหญ่โดยจะเป็นการสื่อสารแบบนี้ ไม่ว่าจะเป็นคำพูดหรือการเขียน ผู้บริหารหรือผู้นำควรจะต้องสร้างความสามารถในด้านต่อไปนี้ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ 2521: 197 อ้างใน ชินนาถ เจริญผล 2538: 24)

- ความสามารถในการใช้ถ้อยคำให้เหมาะสม ถูกหลักเกณฑ์ และเป็นไปตามหลักตรรกศาสตร์
- ความสามารถในการใช้ถ้อยคำให้มีความหมาย ซึ่งการสื่อสารจะได้ผล ถ้าเขาเข้าใจว่าสิ่งที่เราพูดหรือเขียนหมายถึงอะไร การใช้ถ้อยคำอย่างมีความหมายเป็นการแสดงภูมิรู้ และภูมิปัญญาของผู้ส่งข่าวสาร
- ความสามารถในการใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับเวลาและโอกาส การสื่อสารจะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่ง ถ้าหากเราใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสมกับเวลาและโอกาส
- ความหมายที่ถ่ายทอดความคิดเป็นคำพูด ผู้นำจำเป็นจะต้องพัฒนาทักษะด้านนี้ให้มาก ถ้าหากผู้นำมีความคิด แต่ไม่สามารถถ่ายทอดความคิดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ก็จะเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้ยาก

3.2 การสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด (Non-Verbal Communication)

หมายถึง เป็นการสื่อสารโดยใช้ท่าทางและการเคลื่อนไหว ซึ่งแต่ละคนจะมีความหมายเฉพาะของตนเอง เมื่อเวลาแสดงพฤติกรรมต่างๆ เช่น การแสดงออกทางสีหน้าแววตา ท่าทาง กิริยาอาการ เป็นต้น ซึ่งหากพิจารณาให้ดีแล้วจะมีความสำคัญและประโยชน์ไม่น้อยเนื่องจาก (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ 2521: 198)

- อารมณ์ และความรู้สึกส่วนใหญ่แสดงออกโดยไม่ใช้ถ้อยคำได้
 ถูกต้องแน่นอนกว่าใช้ถ้อยคำ

- ลักษณะท่าทางบางประการเป็นเครื่องชี้ เพื่อการเสนอแนะและ
 ให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี

- คำพูดอาจบิดเบือนได้ง่ายกว่าการไม่ใช้คำพูด

4. การจำแนกตามทิศทางของการติดต่อสื่อสาร แบ่งออกได้เป็น 3 แบบคือ

4.1 การสื่อสารจากบนลงล่าง (Downward Communication)

หมายถึง เป็นลักษณะการเดินทางของข่าวสารจากผู้ที่อยู่ในตำแหน่งสูง
 ลงมาตามสายการบังคับบัญชา การสื่อสารแบบนี้มักออกมาในรูปของ "คำสั่ง แจ้งนโยบาย
 บอกริธีปฏิบัติงาน อำนวยงาน คำเตือน คำยืนยัน และชักจูงความเข้าใจ"(ฝน แสงสิง
 แก้ว:180) การสื่อสารแบบนี้อาจมีปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสาร และการตีความหมายของ
 ข่าวสาร โดยสรุปทิศทางกรไหลของข่าวสารแบบนี้ จะต้องอาศัยโครงสร้างขององค์การเป็น
 หลักที่แสดงความสัมพันธ์ในการกระจายข่าวสาร ส่วนใหญ่แล้วเป็นลายลักษณ์อักษรมากกว่า
 ทางวาจา รวมทั้งมีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการแทรกอยู่ด้วย "การสื่อสารจากบนลงล่าง จะ
 เน้นการทำงานเป็นหลักโดยมุ่งที่ประสิทธิผลของงาน" (สัมพันธ์ พูนนารถ 2527: 21) อย่าง
 ไรก็ตาม การสื่อสารแบบนี้ใช้ว่าจะราบรื่นเสมอไป "อาจมีปัญหา เกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสาร และ
 การตีความหมายของข่าวสารได้" (สมยศ นาวิกาน 2527:77)

4.2 การสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Upward Communication)

หมายถึง " การส่งข่าวสารจากระดับต่ำกว่าไปยังระดับสูงกว่า (สมยศ
 นาวิกาน 2527: 28) การสื่อสารแบบนี้มักออกมาในรูปของ "ความเห็น รายงานการปฏิบัติ
 คำร้องทุกข์ ข่าวลือ ข้อซักถามเมื่อสงสัย" (ฝน แสงสิงแก้ว: 28) นอกจากนี้ การสื่อสาร
 ประเภทนี้จะมีผลถึงการเสริมสร้างขวัญในการทำงานและทัศนคติของบุคลากร สารจาก
 บุคลากรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญแก่ผู้บริหาร เพราะจะช่วยชี้ให้เห็นว่า บุคลากรมีความรู้และความเข้า
 ใจในสารที่เขาได้รับจากผู้บังคับบัญชาเพียงใด ในบางครั้งการสื่อสารจากล่างขึ้นบนมักจะมี
 การกรอกร่าว หรือบิดเบือนข่าวสารเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติงานต้องการให้ผู้บริหารทราบเท่านั้น
 (กรีซ สิบสนธิ์ 2526: 82) ซึ่งสอดคล้องกับลาซาร์สเฟลด์ และเมนเชล (Lazarsfeld และ
 Menzel อ้างถึงใน ชนินาด เจริญผล 538: 26) ได้สรุปว่าสถานการณ์เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยน
 แปลง และเป็นสิ่งที่ขัดขวางการสื่อสารอย่างเสรีอยู่มาก เช่น ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่กล้าแสดง
 ความคิดเห็น หรือให้ข้อเสนอแนะใดๆ ต่อผู้บังคับบัญชา เป็นต้น

4.3 การสื่อสารตามแนวนอน (Horizontal Communication)

หมายถึง ลักษณะการเดินทางของข่าวสารระหว่างผู้มีตำแหน่งเสมอกัน หรือใกล้เคียงกันทั้งในสายงานเดียวกัน และข้ามสายงาน โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว มักเป็นการขอคำแนะนำและข้อมูลเป็นการประสานงานอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่ง ลาซาร์สเฟลด์ และ เมนเซล (Lazarsfeld และ Menzel 1963: 116) ได้แสดงความเห็นว่า การสื่อสารตามแนวนอนมีรูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการที่เน้นวิธีการที่ใช้ในการสื่อสารทางวาจาเป็นหลัก และเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานบุคลากรในองค์การเป็นอย่างมาก ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับความสัมพันธ์ของบุคลากรเป็นสำคัญ

ในทางปฏิบัติสมาชิกในองค์การทุกๆ ด้าน องค์การจะใช้การสื่อสารลักษณะผสมผสานทุกๆ ประเภท ทั้งนี้ เพื่อความเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติงาน อันเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ประสิทธิภาพของงาน และความพึงพอใจของสมาชิกในองค์การ ไม่ว่าจะการสื่อสารในองค์การจะเป็นลักษณะใด การจัดโครงสร้างของการติดต่อสื่อสารทางเดียว หรือการสื่อสารจากผู้บริหารสู่พนักงาน หรือผู้ปฏิบัติการแต่ฝ่ายเดียวกับการสื่อสารสองทาง คือ รับฟังความคิดเห็นจากพนักงานหรือผู้ปฏิบัติด้วย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับลักษณะขององค์การและคุณลักษณะของผู้บริหารด้วย โดยเฉพาะสามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างสภาพแวดล้อมในการสื่อสารได้

บทบาทเฉพาะของการสื่อสารในการพัฒนาประเทศ

Lerner (นักสังคมวิทยา) กล่าวถึงบทบาทหลักของการสื่อสารมวลชนในการพัฒนาประเทศว่า

1. ช่วยสร้างความปรารถนาใหม่ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวัตถุ) ให้แก่ประชาชน
2. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม
3. ช่วยสร้างผู้นำใหม่ (เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมในยุคหัวเลี้ยวหัวต่อ) ที่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสังคม
4. สอน "ความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา" หรือสอนให้สามารถสวมบทบาทของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของผู้ที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์ประจำวัน และนอกระบบสังคมของตน

Pye (นักรัฐศาสตร์) ให้ความสนใจมากกับบทบาทของการสื่อสารมวลชนในการพัฒนาประเทศในการเมืองระดับชาติ เห็นว่าการสื่อสารมีบทบาทดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้การกระทำบางอย่างของปัจเจกบุคคลมีผล หรืออิทธิพลกระทบไปทั่วสังคม
2. ทำให้เห็นว่าการเมืองของมวลชนเป็นสิ่งที่มิมีเหตุผล
3. กำหนดแนวทางในการคาดหมายสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และในการวัดระดับความสามารถในการมองการณ์ไกลของผู้นำ
4. ช่วยให้ประชาชนเข้าใจกระบวนการทางการเมือง เจตนา และการกระทำของนักการเมือง
5. ช่วยกำหนดกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจว่า อะไรเป็นเหตุและอะไรเป็นผลของการกระทำในทางการเมือง อะไรที่ผู้นำและผู้ตามสามารถยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือมีเหตุผล

Spector เห็นว่า ตลอดชีวิตของปัจเจกบุคคลนั้น การสื่อสารมวลชนมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนา คือ

1. ช่วยทำให้เกิดการคาดหมายในด้านวัตถุและด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และจริยธรรม
2. ช่วยสร้างและรักษาสถาบันที่สนับสนุนพฤติกรรมที่ทันสมัย
3. ส่งเสริมการยอมรับนวัตกรรม
4. เพิ่มความสามารถของประเทศในการให้การศึกษาแก่ประชาชน และส่งเสริมทัศนคติ นิสัย และทักษะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาของประชาชน

Davison กล่าวถึงบทบาทต่างๆ ของการสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาดังนี้

1. ช่วยสร้างชาติขึ้นมาจากสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสภาพทางภูมิศาสตร์เท่านั้น
2. ช่วยเชื่อมกระบวนการต่างๆ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเข้าด้วยกัน เช่น ปรับปรุงด้านการศึกษา การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการสร้างความรู้สึกในความเป็นชาติ
3. ช่วยสร้างผู้นำใหม่ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนา

4. เร่งเร้า และส่งเสริมความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับนวัตกรรม

5. ทำให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง
6. ช่วยระดมประชาชนให้สนับสนุนโครงการพัฒนา
7. ช่วยให้ความหวังกับประชาชนว่าจะมีชีวิตที่ดีขึ้น

การนำการสื่อสารมาใช้ในการรณรงค์เพื่อพัฒนาประเทศ

การนำการสื่อสารมาใช้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาต้องคำนึงถึงความจริงสองประการ คือ

1. มีภารกิจในการพัฒนาบางอย่างที่การสื่อสารสามารถช่วยทำได้มากกว่าภารกิจอย่างอื่น
2. การนำการสื่อสารมาใช้เพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต้องเข้าใจวัฒนธรรมที่ต้องการเปลี่ยนแปลง

การรณรงค์เพื่อสร้างความก้าวหน้าให้แก่สังคมต้องใช้ทั้งสื่อระหว่างบุคคลและสื่อมวลชน และควรพยายามใช้สื่อหลายอย่างเพื่อเข้าถึงประชาชนที่ต้องการพัฒนา ทั้งนี้เพราะเมื่อการรณรงค์เริ่มดำเนินไปนั้น ลักษณะของข่าวสารที่ใช้จะเปลี่ยนแปลงไป จึงจำเป็นต้องใช้สื่อที่มีลักษณะแตกต่างกันตามขั้นตอนที่เหมาะสม หรือใช้สื่อหลายๆ อย่างไปพร้อมกัน ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ทำการรณรงค์เพื่อการพัฒนา จึงต้องคิดถึงระบบการสื่อสารมากกว่าสื่อแต่ละประเภท ผู้วางแผนพัฒนาต้องตอบคำถามให้ได้ว่าจะใช้สื่อชนิดใดเวลาใด จึงจะมีประโยชน์มากที่สุดในการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการ

ผู้วางแผนพัฒนาต้องเข้าใจวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้ดี เพื่อจะได้ทราบว่า จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการได้อย่างไร ต้องทราบว่าอะไรที่สามารถทำให้บรรลุผลได้โดยการให้ข่าวสาร อะไรที่ทำให้บรรลุผลได้โดยการจูงใจ จะใช้ข่าวสารชนิดใดหรือทำการจูงใจอย่างไรจึงจะได้ผลดี รวมทั้งจะจัดสรรทรัพยากรหรือให้โอกาสแก่ประชาชนที่ต้องการจะพัฒนาอย่างไรจะกระตุ้นส่งเสริมประชาชนอย่างไร หลังจากนั้นผู้วางแผนการพัฒนาต้องวางแผนการใช้สื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์เป็นระยะๆ ในบางระยะของการรณรงค์ อาจจำเป็นต้องเข้าถึงประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การจะเข้าถึงประชาชนกลุ่มนี้ได้ก็ต้องหาสื่อที่เหมาะสม

ที่สุด ข่าวสารที่ส่งให้ประชาชนนั้นสามารถเข้าถึงประชาชนได้จริงๆ และข่าวสารในสื่อแต่ละประเภทจะช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกันได้

2. แนวความคิดในการพัฒนาชุมชน

Irwin Sanders การพัฒนาชุมชน มีความหมาย 4 แบบ คือ กระบวนการ วิธีการ โครงการ และขบวนการ

- การพัฒนาชุมชนในทัศนะที่มองเป็นกระบวนการ (Process) มีลักษณะเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวหน้า จากสถานะหนึ่งไปสู่อีกสถานะหนึ่งตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เป็นกระบวนการที่เป็นกลางและเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีความหมายและเป็นที่ยอมรับกันแน่ชัดในความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงจากภาวะเอกราชไปสู่อำนาจไปสู่อำนาจไปสู่อำนาจ จากภาวะที่ต่างคนต่างอยู่เป็นทุกคนร่วมมือกัน มีการร่วมมือร่วมใจกันของทุกคนเพื่อให้เกิดสิ่งที่ทุกคนหวังร่วมกันได้

- การพัฒนาชุมชนในทัศนะที่มองเป็นวิธีการ (Method) ซึ่งประกอบไปด้วยกระบวนการและวัตถุประสงค์ จึงมีลักษณะเป็นมรรควิถีไปสู่จุดหมายปลายทาง เป็นวิธีการทำงานวิธีหนึ่ง หรือขั้นตอนการดำเนินงานชุดหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยมุ่งทำงานตามภาวะการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามเจตจำนงของผู้ใช้วิธีการนี้ ได้แก่ รัฐบาล องค์การเอกชนหรือประชาชน วิธีการนี้ถือเป็นกระบวนการที่จะบรรลุเป้าหมายในเชิงบวกหรือลบของชุมชน โดยขึ้นอยู่กับเกณฑ์การตัดสินใจ เพื่อเป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผลสำเร็จ

- การพัฒนาชุมชนในทัศนะที่มองเป็นโครงการ (Program) ประกอบไปด้วยวิธีการ และเนื้อหา มีลักษณะเป็นการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกด้าน เช่น การเกษตร นันทนาการ อุตสาหกรรม สาธารณสุขและสวัสดิการ เป็นต้น โดยเน้นกิจกรรมที่ได้ดำเนินงาน

- การพัฒนาชุมชนในทัศนะที่มองเป็นขบวนการ (Movement) ซึ่งประกอบไปด้วยโครงการ และการเคลื่อนไหวที่มีพลัง ทำให้ประชาชนมารวมตัวกันมีพลังในการคล้อยตามหรือต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การพัฒนาจึงมีการเคลื่อนไหวที่นำไปสู่การจัดตั้งสถาบัน มีองค์การด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้เข้าร่วมขบวนการจะต้องมีความเชื่อมั่นและศรัทธาที่แน่วแน่

Dr. Batten กล่าวไว้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ดีขึ้น การพัฒนานั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือดีกว่าที่เป็นอยู่ คือให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

A.F.Wileden กล่าวว่า การมองการพัฒนาชุมชนในแง่ความเสมอภาคกัน ระหว่างการพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน และอีกแง่หนึ่งก็อาจเป็น การเปลี่ยนแปลง หรือ ความก้าวหน้าชุดหนึ่ง หรือขบวนหนึ่งตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันที่ได้ตกลงกันได้

Long กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการศึกษาที่กำหนดขึ้นเพื่อช่วยให้สมาชิกในชุมชนแก้ไขปัญหา โดยการใช้กระบวนการตัดสินใจ และการทำงานเป็นกลุ่ม กิจกรรมการพัฒนาส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชน และการฝึกอบรมเพื่อแก้ไขปัญหา

Huie ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการตัดสินใจของชุมชน และพัฒนากิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยให้ชุมชนเป็นสถานที่ที่น่าอยู่และน่าทำงาน

Nelson, Ramsey and Verner (อ้างคำของ Philips Roupp) ซึ่งกล่าวว่า การพัฒนาแสดงถึง การเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่คิดว่ามีความปรารถนาน้อยกว่าไปสู่สิ่งที่คิดว่ามีความปรารถนามากกว่า และการพัฒนายังเป็นการกำกับโครงสร้างอย่างสมเหตุสมผล เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายซึ่งชุมชนทราบกันโดยทั่วถึงแล้ว

ดร.อมร รักษาสัตย์ ได้ให้ความหมายของคำพัฒนาไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงระบบที่กระทำการจากเดิม ค่อยๆ ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

องค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการซึ่งดำเนินไปโดยการร่วมกำลังของประชาชนเองและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผลสมผสานให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของประเทศชาติ และเพื่อให้ประชาชนสามารถอุทิศตนเองเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่

ที่ประชุม ณ Cambridge ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน และควรเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วย แต่ถ้าหากว่า

ประชาชนไม่รู้จักคิดริเริ่มก็ให้ใช้เทคนิคการกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง

องค์การบริหารวิเทศกิจ (ICA) ของสหรัฐอเมริกา หรือ AID ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าการพัฒนาชุมชน เป็นกรรมวิธีแห่งการกระทำทางสังคม ซึ่งประชาชนในชุมชนนั้นๆ ร่วมกันจัดวางแผน และลงมือกระทำการเอง กำหนดว่ากลุ่มของตน และแต่ละบุคคลมีความต้องการอย่างไร และปัญหาพร้อมกันมีอะไรบ้าง แล้วจัดทำแผนการของกลุ่มและของเอกชน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ และใช้ความสามารถในการแก้ปัญหาเหล่านั้น โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆ ให้มากที่สุด และถ้าจำเป็นอาจจะขอความช่วยเหลือทั้งด้านบริการ และวัสดุจากองค์การรัฐบาลและเอกชนได้

ที่ประชุมเมือง Ashridge ได้ให้ความหมายอธิบายว่า การพัฒนาชุมชน คือ ขบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งนี้ โดยประชาชนเข้าร่วมมือ และริเริ่มดำเนินการเอง

I.C. Jackson ให้คำจำกัดความไว้ว่า การพัฒนาชุมชนนั้นไม่อาจจะตีความหมายให้เป็นที่พอใจได้ ถ้าพูดในด้านเนื้อหาของคำ เพราะว่าเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับวิธีการกระทำมากกว่าตัวงานที่ปฏิบัติจริง เช่น การสร้างถนน สร้างโรงพยาบาล หรือสร้างโรงเรียน อาจจะเป็นการพัฒนาชุมชนหรือไม่ใช่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าเมื่อเรารู้ว่างานดังกล่าวนั้นกระทำไปโดยวิธีใด

Prof. A. Dunham กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การรวมกำลังดำเนินงานปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น และดำเนินงานไปในทางที่พวกเขาต้องการ รวมทั้งต้องอาศัยการร่วมกำลังกันของประชาชนในชุมชนนั้นๆ ในการช่วยเหลือตัวเอง และร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการด้วยจากหน่วยราชการ หรือองค์การอาสาสมัครอื่นๆ

Dr. John Badeau ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการซึ่งช่วยให้ราษฎรในหมู่บ้านสามารถยื่นมือออกมาให้บริการต่างๆ ของรัฐบาล ซึ่งมีอยู่แล้วนำไปใช้ประโยชน์

Peter Du Soutoy ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาชุมชน เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกรรมวิธีทั้งหมดที่ใช้ในการสร้างความเจริญในท้องถิ่น เป็นส่วนที่มีลักษณะที่เห็นได้ชัดแตกต่างออกไปโดยประกอบด้วย

- การช่วยตนเอง
- การพิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน
- พิจารณาถึงลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี และลักษณะอื่นๆ

ของชุมชนนั้นเป็นส่วนรวม

ส่วนพัฒนาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนา หมายถึง ขบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้ เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ยั่วยุ และส่งเสริมประชาชนในชนบทให้เกิดความคิดริเริ่ม และเข้าร่วมมือดำเนินการปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนและส่งเสริมท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

นายปกรณ์ อังศุสิงห์ อดีตอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ ได้ให้ความหมายไว้ การพัฒนาชุมชน หมายถึง เป็นกระบวนการที่มุ่งจะชักจูง และส่งเสริมประชาชนให้มีความรู้สึกที่กระตือรือร้นสนใจที่จะเข้าร่วมมือดำเนินการปรับปรุงการทำมาหากิน และสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น

Wilkinson กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นการปฏิบัติงานโดยประชาชนที่เปิดกว้างให้มีการติดต่อสื่อสารและความร่วมมือกันของประชาชนในชุมชน

Dunbar ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน เป็นการปรับปรุงสภาพชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของชุมชน

Zahic Ahmed ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง ความก้าวหน้าอันเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยตนเองในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเขา จากการให้ความร่วมมือในบางครั้งในสู่การให้ความร่วมมือมากยิ่งขึ้น จุดเน้นอยู่ที่ว่าจะมีบางสิ่งเกิดขึ้นแก่ประชาชนในทางสังคมและจิตใจ

Darby and Morris กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการให้การศึกษา เพื่อยกระดับจิตสำนึกของชุมชน และเพิ่มขีดความเชื่อมั่น ความสามารถของชุมชนในการ ระบุสภาพปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนาหรือไม่ดี งาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่ดั่งงามหรือเจริญ) กล่าวคือ เป็นการจูง ใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่างๆ ของ ชุมชนจากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้" และสรุปไว้ว่าการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยมีการวางแผน (Planned Community Change) นั้นเอง

สาย หุตะเจริญ อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนคนแรก ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า"การพัฒนาชุมชน" เป็นการสร้างชุมชนให้เจริญ โดยอาศัยกำลังความสามารถของประชา ชน และความช่วยเหลือของรัฐบาลร่วมกัน

นิรุฒ ไชยกุล อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายของการ พัฒนาชุมชนว่า "การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในชุม ชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็น อยู่ที่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล สรุปก็คือ การพัฒนาชุมชนเป็นวิธี การที่นำเอาบริการของรัฐผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ของประชาชนให้ดีขึ้น

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการ ที่จะต้องทำต่อเนื่องกันอย่างมีระบบ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระดับหนึ่งไปสู่อีก ระดับหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงนี้จำเป็นต้องใช้เวลา และจำเป็นต้องอาศัยกรรมวิธีการเปลี่ยนแปลงที่ถูกรวิธี"

ชอบ เข้มกลัด ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาคน ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถ ความรู้สึกนึกคิด ทักษะคติ บุคลิกภาพ นิสัยใจคอ ความซำนึชำนานูญ ธรรมเนียม และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน"

จิรพรรณ กาญจนจิตรา ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การพัฒนาชุมชน คือการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น หรือให้เจริญขึ้นในทุกๆ ด้านนั่นเอง นั่นคือ จะต้องพัฒนาคน กลุ่มชน สิ่งแวดล้อมทางวัตถุหรือสาธารณสมบัติ และพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้บรรลุผลแก่เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการเมืองของประเทศชาติโดยส่วนรวม"

วิทยากร เชียงกุล ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาชุมชน คือการพัฒนาสังคม เพราะการพัฒนาที่แท้จริงนั้นจะต้องกระทำทั้งสังคม ไม่ใช่ทำเฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง และการพัฒนาที่แท้จริง หมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุขความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม จิตใจ และความสงบสันติ ซึ่งนอกจากนี้จะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุ เพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้าน การศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเรียกว่าเป็นการพัฒนาคุณธรรมของชีวิตเพื่อที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพึงพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า"

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงหมู่บ้านด้วยการกระทำร่วมกันระหว่างประชาชนและหน่วยงานรัฐหรือเอกชน เพื่อให้หมู่บ้านเป็นหน่วยสร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศชาติได้อย่างมั่นคงด้วยการใช้ทรัพยากรส่วนใหญ่ในท้องถิ่นนั่นเอง และถ้าหากว่าชุมชนขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จำเป็นแก่การเปลี่ยนแปลงแล้ว ฝ่ายรัฐหรือเอกชนจะช่วยจัดหาสิ่งที่ขาดแคลนนั่นให้ได้"

กรมการพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่นำเอาบริการของรัฐบาลผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น"

ยูว์ฉวน ูฉวีเมธี ได้แบ่งความหมายของการพัฒนาชุมชนออกเป็น 2 ด้าน คือ การพัฒนาชุมชนในความหมายของงาน และในความหมายของหลักและวิธีการทำงาน โดยได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ดังนี้

- การพัฒนาชุมชนในความหมายของ "งาน" คือ การกระทำให้เกิดสิ่งของต่างๆ หมายรวมถึง การกระทำใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของทั้งที่สามารถมองเห็นจับต้องได้ และที่สังเกตได้ เช่น การสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ สร้างทำนบ เขื่อนฝาย สร้างโรงเรียน สถานอนามัย ไฟฟ้า ประปา ให้มีขึ้นในชุมชนตลอดจนการพัฒนาจิตใจ เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคตินิยม และพฤติกรรมของคนในชุมชนจนสามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรที่แน่นแฟ้น โดยไม่คำนึงว่าประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการหรือไม่

- การพัฒนาชุมชนในความหมายของ "หลัก และวิธีการทำงาน" คือ การที่ประชาชนต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการสร้างงาน หรือสิ่งของ ภาวะวัตถุ และองค์กรต่างๆของประชาชนขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนจะต้องเป็นผู้คิดริเริ่ม พิจารณา ตัดสินใจร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจะมีลักษณะเป็นงานที่เป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเอง กระทำโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่งหัวใจของการพัฒนาชุมชนอยู่ที่การเสียสละยินยอมพร้อมใจกันของประชาชนในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผิดชอบในผลงานที่เกิดจากการดำเนินโครงการพัฒนาด้านต่างๆ โดยมีได้มุ่งหวังค่าตอบแทนเป็นเงินทอง แต่หวังผลของงานที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในกิจกรรมนั้นเป็นสำคัญ

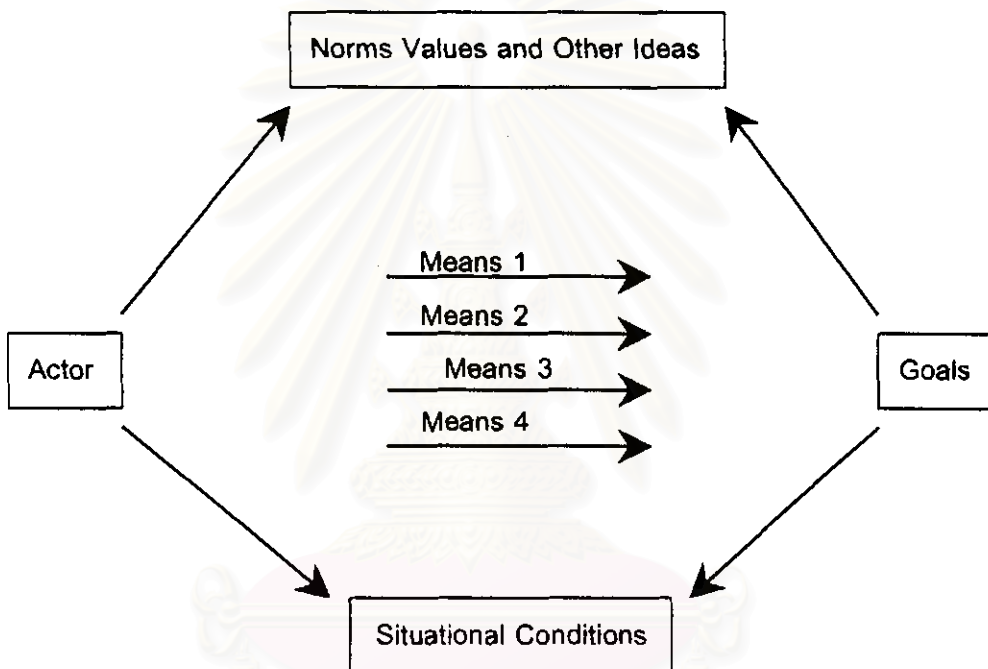
จากความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจจะให้ความหมายได้ว่า "การพัฒนาชุมชนเป็นหลักวิธีการสร้างชุมชนให้มีความเจริญ โดยอาศัยกำลังความสามารถของประชาชน และความช่วยเหลือของรัฐบาลและเอกชนร่วมกัน"

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural Functional Theory) โดย Talcott Parsons ได้กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ว่า การที่มนุษย์เข้าไปอยู่ในสังคม และสังคมมีการจัดระเบียบขึ้น เนื่องจากสมาชิกในสังคมมีความสมัครใจที่จะเข้าไปทำกิจกรรมต่างๆ ในสังคมนั้น เขาเสนอว่าการกระทำ (Action) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบสังคม เพราะการกระทำคือการกระทำระหว่างกัน (Interaction) ระหว่างผู้กระทำ (Actor) สถานการณ์ (Situation) จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ (Goals) วิธีการ (Means) และแนวคิดของผู้กระทำ (Actor's

Orientation) เพื่อขยายความให้กระจ่าง ผู้กระทำหมายถึงบุคคลที่มีประสบการณ์ต่างๆ และ รู้จักควบคุมสถานการณ์ มีวิธีการต่างๆ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายต่างๆ ที่ตั้งไว้ สถานการณ์หมายถึง เงื่อนไขต่างๆ ที่ผู้กระทำรู้จักและมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดมุ่งหมายและจะดำเนินการต่างๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นๆ และแนวคิดของผู้กระทำหมายถึงค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิด อื่นๆ ที่ผู้กระทำได้รับอิทธิพลซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้กระทำดำเนินการต่างๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายภายใต้สถานการณ์นั้น อันจะสามารถแสดงเป็นแผนผังได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติ หมายถึง ระดับความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับภาวะทางใจของบุคคล (Gardon W. Allport:176) ทัศนคติเป็นคำที่มาจากรากศัพท์ภาษาลาตินว่า "Aptos" แปลว่า ความโน้มเอียงเหมาะสม

Norman L.Mun ให้ความหมายไว้ว่า ทัศนคติ เป็นความรู้สึกและความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งของบุคคล สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอดูๆ ในการที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรม และแนวความคิดนั้นๆ

Everett M. Rogers (1971) ได้อธิบายไว้ว่า ทัศนคติกับพฤติกรรมของบุคคลนั้นไม่ได้สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องเสมอไป กล่าวคือ เมื่อการสื่อสารก่อให้เกิดความรู้ และทัศนคติในทางบวกต่อสิ่งที่เผยแพร่แล้ว แต่ในขั้นการยอมรับปฏิบัติอาจมีผลในทางตรงกันข้ามก็ได้ ถึงแม้ว่าโดยส่วนใหญ่เมื่อบุคคลมีทัศนคติเกิดขึ้นแล้ว และมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามทัศนคตินั้นๆ ก็ตามแต่พฤติกรรมอาจไม่เกิดขึ้นก็ได้ ทั้งนี้ เพราะบางกรณีอาจเกิดทั้ง KAP และ GAP (ช่องว่างทางความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ) ขึ้นได้ คือ โดยทั่วไปเมื่อบุคคลมีความรู้ ทัศนคติเช่นไรจะแสดงพฤติกรรมไปตามความรู้ และทัศนคติที่มีอยู่นั้น ซึ่ง K (Knowledge) A (Attitude) P (Practice) จะเกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกันหรือสัมพันธ์กัน แต่ไม่เกิดขึ้นในทุกกรณีไป ซึ่งในการปิดช่องว่างทางความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ โดย Rogers:1983 ได้เสนอวิธีการแก้ไขไว้ 4 วิธี คือ

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ หรือโครงการให้มากขึ้น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจอย่างแท้จริงถึงวิธีการปฏิบัติต่อสิ่งที่เผยแพร่อยู่นั้น
2. ให้คำแนะนำในการปฏิบัติ โดยการใช้สื่อบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่รับผิดชอบในการเผยแพร่วัฒนธรรมนั้นๆ และให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

3. โดยการให้รางวัลแก่ผู้ที่ยอมรับนวัตกรรม หรือยอมรับการปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการจูงใจแก่บุคคลอื่นๆ ที่ยังไม่ยอมรับ ซึ่งอาจจะรวมทั้งการใช้สื่อมวลชนเข้ามาช่วยทำหน้าที่ในการเผยแพร่ข่าวสารนี้ออกไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ

4. การใช้กลยุทธ์ในการโน้มน้าวใจ โดยใช้สื่อบุคคลหรือผู้นำความคิดเข้าไปเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายและเพื่อนฝูง เพื่อโน้มน้าวใจให้เกิดการยอมรับปฏิบัติอีกต่อหนึ่ง

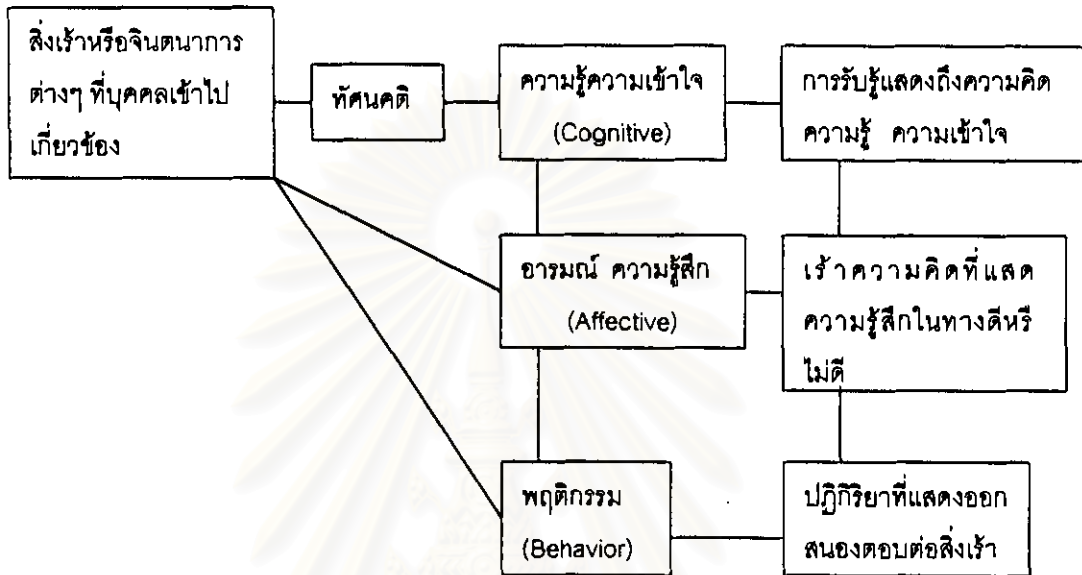
ทัศนคติ (Attitude) จึงเป็นดัชนีที่ชี้ว่า บุคคลนั้นมีความคิดและรู้สึกอย่างไร กับคนรอบข้าง วัตถุ หรือสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสภาพการณ์ต่างๆ โดยทัศนคตินั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ทัศนคติจึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า และเป็นมิติของการประเมินเพื่อแสดงว่าชอบหรือไม่ชอบต่อประเด็นหนึ่งๆ ซึ่งถือว่าเป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication) ที่เป็นผลกระทบบนจากการรับสาร อันจะมีผลต่อพฤติกรรมต่อไป (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2523)

ส่วนประกอบทางด้านความคิด หรือความรู้ จึงนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานของทัศนคติ และส่วนประกอบนี้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับความรู้สึกของบุคคล อาจออกมาในรูปแบบที่แตกต่างกันทั้งในทางบวกและทางลบ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การเรียนรู้ และความรู้สึกที่เกิดขึ้นที่มีต่างวัตถุ หรือประสบการณ์นั้นๆ เป็นสำคัญ โดยส่วนประกอบของทัศนคติสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 2

ส่วนประกอบของทัศนคติ

โดยปกติการแสดงออกของแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความรู้ ทัศนคติ และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้เรียกว่า "พฤติกรรม (behavior)" เป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยใช้วิธีการสื่อสารโน้มน้าวพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปตามความมุ่งหวังในทางใดทางหนึ่ง เนื่องจากทั้งความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงต่อกัน จึงสามารถเปลี่ยนแปลงพื้นฐานของสิ่งหนึ่งเชื่อมโยงไปสู่อีกสิ่งหนึ่งได้โดยผลของการโน้มน้าวใจจะก่อให้เกิดพฤติกรรมพื้นฐาน 2 แบบ คือ

1. กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมใหม่ๆ หรือให้มีพฤติกรรมที่ต่อเนื่อง (activation)
2. หยุดยั้งพฤติกรรมเก่า (deactivation) ในการเปลี่ยนแปลงความรู้ทัศนคติ

และพฤติกรรม เป็นสิ่งที่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ในทุกระดับของสังคม หากเราใช้กระบวนการโน้มน้าว หรือผลักดันอย่างถูกวิธี โดยให้เกิดความสอดคล้องต่อเนื่อง และเกิดความขัดแย้งน้อยที่สุด โดยรูปแบบของการสื่อสารมวลชนหรือสื่อบุคคลที่สามารถเข้าถึงได้มากที่สุดในกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

การเกิดทัศนคติ (Attitude Formation)

ทัศนคติเกิดมากจากการเรียนรู้ (Learning) การรับรู้ (Perception) จากแหล่งทัศนคติ (Source of Attitude) ต่างๆ ที่มีอยู่มากมาย และที่ทำให้คนเกิดทัศนคติที่สำคัญ คือ ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะอย่างต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดี หรือไม่ดีที่จะทำให้เกิดทัศนคติจากการรับรู้ข่าวสารต่างๆ จากผู้อื่นได้ เช่น ประชาชนที่ได้ติดต่อหรือพบปะกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลอาจจะเกิดทัศนคติต่อการกระทำต่างๆตามที่เคยรับรู้มา สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Modals) การเลียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติขึ้นได้ เช่น เด็กที่เคารพเชื่อฟังพ่อแม่จะเลียนแบบและแสดงท่าทางในการชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามมาด้วย อาจจะเป็นการเลียนแบบผู้นำความคิด ดารานักแสดง นักร้องผ่านสื่อต่างๆ ก็ได้ ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) เกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่นมหาวิทยาลัย โรงเรียน วัด หรือหน่วยงานที่สังกัด เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากแหล่งที่มาของทัศนคติดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ ก็คือการติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้เพราะไม่ว่าทัศนคติจะเกิดจากประสบการณ์เฉพาะอย่าง สิ่งที่เป็นแบบอย่างหรือเกี่ยวข้องกับสถาบันก็จะต้องมีการสื่อสารแรกอยู่เสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างมาก ที่มีผลทำให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ

การเปลี่ยนแปลงของทัศนคติ

การเปลี่ยนแปลงของทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์นั้น มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอยู่ 3 ระดับ คือ (จุมพล รอดคำดี, 2532)

1. การเปลี่ยนแปลงความคิด สิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ จะมาจากข้อมูลข่าวสารใหม่ ซึ่งอาจจะมาจากสื่อมวลชน และบุคคลอื่นๆ

2. การเปลี่ยนความรู้สึก การเปลี่ยนในระดับนี้ จะมาจากประสบการณ์ หรือความประทับใจหรือสิ่งทำให้เกิดความสะเทือนใจ

3. การเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตในสังคม นิสัยในสังคมซึ่งมีผลต่อบุคคล ทำให้ต้องปรับพฤติกรรมเดิมเสียใหม่

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกันโดยตรง ถ้าความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมกระทบ ไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดก็ตามจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทั้งสิ้น นอกจากนี้องค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการสื่อสาร เช่น คุณสมบัติของผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ลักษณะของข่าวสาร ตลอดจนช่องทางในการสื่อสารล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ทั้งสิ้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติไม่ได้เกิดขึ้นได้โดยกำเนิดหรือพันธุกรรม แต่ทัศนคติเกิดขึ้นภายหลังจากการเรียนรู้ การเลียนแบบ หรือเกิดจากการได้รับแรงเสริมกำลัง ทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติมีหลายทฤษฎีด้วยกัน และที่เป็นทฤษฎีใหญ่ๆ ได้แก่

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)

หรือทฤษฎีการวางเงื่อนไข และการให้แรงเสริม (Conditioning and Reinforcement Theories) โดยทฤษฎีเชื่อว่าทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้ และเราสามารถส่งเสริมได้ในทำนองเดียวกันกับการฝึกนิสัย บุคคลจะสร้างทัศนคติต่อสิ่งใดๆ ย่อมเกิดจากกระบวนการวางเงื่อนไข การได้รับการเสริมแรง และเกิดจากการเลียนแบบ กล่าวคือ เมื่อมีสิ่งเร้า 2 สิ่งเกิดขึ้นพร้อมกันบ่อยๆ ความรู้สึก หรือการตอบสนองต่อสิ่งเร้าอันหนึ่งอาจถูกถ่ายทอดไปสู่สิ่งเร้าอื่นๆ ได้ และความรู้สึกที่ได้รับแรงเสริมจากการกระทำอะไรสักอย่างหนึ่งจะทำให้เราอยากทำสิ่งนั้นไปเรื่อยๆ ซึ่งจะเป็นการเพาะทัศนคติต่อสิ่งนั้นๆ ดังนั้น ในการปลูกฝังทัศนคติใหม่ๆ จึงขึ้นอยู่กับการให้รางวัลตนเอง เช่น เมื่อพบสิ่งเร้าใหม่ๆ หรือประสบการณ์ใหม่ๆ ถ้าสอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของเรา เราก็ให้รางวัลกับตัวเอง แต่ถ้าประสบการณ์ใหม่นั้นขัดกับความเชื่อเดิมของเรา เราก็อาจหาเหตุผล ถ้ามีเหตุผลให้เชื่อได้ ทัศนคติก็อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ สำหรับการเลียนแบบเป็นส่วนหนึ่งของนิสัยมนุษย์ เป็นธรรมชาติของมนุษย์อย่างหนึ่งที่มักมีความรู้สึกที่มีแนวโน้มในการที่จะทำอะไรเหมือนคนอื่นๆ เด็กอาจจะเลียนแบบผู้ใหญ่ ซึ่งทัศนคติจะถูกเลียนแบบด้วย

2. ทฤษฎีเครื่องล่อใจและความขัดแย้ง (Incentive and Conflict Theory)

ทฤษฎีนี้อธิบาย การเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลเอาไว้ว่า "ในขณะที่บุคคลมีความขัดแย้งชนิดบวกและลบ (Approach-Avoidance Conflict) บุคคลจะมีเหตุผลหลายประการที่จะยอมรับ (Accept) และมีเหตุผลอีกมากมายที่จะปฏิเสธ (Reject) สถานการณ์เกี่ยวกับการสร้างทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่การประเมินคุณค่าของบุคคลว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งนั้นๆ จะขึ้นอยู่กับเครื่องล่อใจเป็นสำคัญ โดยบุคคลจะพิจารณาตอบสนองที่ได้จากการยอมรับหรือปฏิเสธและบุคคลมักจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนต่อสิ่งนั้นเมื่อได้ประเมินแล้วการเปลี่ยนทัศนคติจะได้รับผลตอบแทน (เครื่องล่อใจ) ที่ดีกว่า หรือมีคุณค่ามากกว่าการรักษาทัศนคติเดิมเอาไว้ ทฤษฎีนี้ใช้เครื่องล่อใจและการขัดแย้งในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แต่ละคนจะมีเหตุผลในการยอมรับหรือไม่ยอมรับทัศนคติอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าเขาเกิดความขัดแย้งในใจอย่างหนึ่งอย่างใด เมื่อมีสิ่งอื่นมาเป็นเครื่องล่อใจให้เห็นว่าดีกว่า เขาก็จะเปลี่ยนทัศนคติไปเป็นแบบนั้น

4. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาประเทศ

การพัฒนาประเทศเป็นการดำเนินงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง โดยรัฐบาลรับผิดชอบเป็นส่วนรวม ซึ่งรัฐบาลจะกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะมีลักษณะดังนี้

- เป็นการกำหนดทิศทางในการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจและการเงินระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่
- เป็นการแก้ปัญหาทางด้านสังคม โดยเฉพาะปัญหาความยากจนของคนส่วนใหญ่ทั้งในเมืองและชนบทที่ล้าหลัง
- เป็นการปรับปรุงโครงสร้างทางสังคม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่กระจายการบริการทางสังคมต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ
- เป็นการปรับปรุงระบบการบริการรวมของรัฐเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศเป็นส่วนรวม
- เป็นการระดมความร่วมมือของภาคเอกชนและองค์กรเอกชนต่างๆ เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการพัฒนาประเทศเป็นส่วนรวมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่า สาระสำคัญ ๆ ของแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติเป็นการกำหนดทิศทาง และแนวทางในการพัฒนาประเทศทั้งในเมืองและชนบทในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม อุตสาหกรรม การเมืองการปกครอง และการป้องกันประเทศ โดยมีการจัดทำเป็นแผนล่วงหน้าเป็นระยะเวลา 5 ปี

วัตถุประสงค์สำคัญของแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- เป็นการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการพัฒนาประเทศเป็นส่วนรวม
- ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการในการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น
- เพื่อลดปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- เพื่ออำนวยความสะดวกในการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ห้วงละ 3 ปี ถึงปี พ.ศ. 2504-2506 และ พ.ศ. 2507-2509 รวมระยะเวลา 6 ปี

- เป็นการดำเนินการที่เน้นในการวางโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา และระบบชลประทาน เป็นต้น

ฉบับที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510-2514 รวมระยะเวลา 5 ปี

- เป็นการดำเนินการที่เน้นการพัฒนาสังคมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ฉบับที่ 3 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2519 รวมระยะเวลา 5 ปี

- เป็นการดำเนินการที่เน้นความร่วมมือของส่วนราชการทั้งในส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น รวมทั้งส่วนกลาง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น

ฉบับที่ 4 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520-2524 รวมระยะเวลา 5 ปี

- เป็นการดำเนินการที่เน้นการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ โดยเฉพาะภัยคุกคามจากภายนอก และปัญหาความมั่นคงภายใน เพื่อให้เกิดสภาวะที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาประเทศเป็นส่วนรวม

ฉบับที่ 5 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525-2529 รวมระยะเวลา 5 ปี

- เป็นการดำเนินการในเรื่องของการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การเงินของประเทศ รวมทั้งการแก้ปัญหาความยากจนในชนบท

ฉบับที่ 6 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530-2534 รวมระยะเวลา 5 ปี

- เป็นการดำเนินการที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในเมืองและชนบท

ฉบับที่ 7 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535-2539 รวมระยะเวลา 5 ปี

- เป็นการดำเนินการที่เน้นการรักษาการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และนอกจากนั้นยังเป็นในเรื่องการกระจายรายได้ การกระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาค และชนบท รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ฉบับที่ 8 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2544 รวมระยะเวลา 5 ปี

- เป็นแผนการพัฒนาที่เน้น "คน" เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนา โดยให้ทุกคนในสังคมได้รับการพัฒนาศักยภาพ เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในทุกมิติของกระบวนการในการพัฒนาประเทศ นอกจากนั้น จะต้องไม่ละเลยการพัฒนาเศรษฐกิจ ไม่ทิ้งการพัฒนาอุตสาหกรรมแต่การพัฒนาอุตสาหกรรมทุกเรื่องต้องมุ่งให้คนมีความสุข และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การพัฒนาต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย รู้จักตัวเอง รู้จักวัฒนธรรม และสามารถแข่งขันในกระแสโลกาภิวัตน์โดยไม่ทิ้งสภาพความเป็นไทย

จะเห็นว่าแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาตินั้น มีเป้าหมายและขอบเขตของการดำเนินการที่แตกต่างกันในแต่ละฉบับ แต่อย่างไรก็ตาม ขอบเขตที่สำคัญของการพัฒนาประเทศสามารถที่จะแบ่งได้เป็น 3 งานหลักด้วยกันคือ

1. การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การดำเนินงานที่มีความพยายามที่จะให้ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมโดยวัดได้จากรายได้ของชาติต่อหัว(GNP) ให้สูงขึ้น แต่ในขณะเดียวกันจำเป็นที่จะต้องมีการกระจายผลพวงของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้อย่างทั่วถึงกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และที่สำคัญๆ ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ

สรุปสาระสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ เน้นเรื่องใหญ่อยู่ 2 ประการ คือ

1. ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
2. การนำผลของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน

2. การพัฒนาสังคม หมายถึง การดำเนินงานในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น เพื่อให้ปลอดจากความยากจน ความไม่รู้ ความเจ็บไข้ได้ป่วย และความหวาดกลัว

สรุปสาระสำคัญของการพัฒนาสังคม เน้นเรื่องใหญ่อยู่ 3 ประการ

1. ปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้
2. เป็นอิสระจากการตกเป็นทาส และการพันธนาการทั้งปวง
3. ยกกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนทั้งในเมืองและชนบท โดยให้

สอดคล้องต่อความจำเป็นพื้นฐาน

3. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมหรือเนื้อหาของกระบวนการต่างๆ รวมทั้งพฤติกรรมในอันที่จะจัดสรรทรัพยากรที่มีค่า สำหรับกลุ่ม องค์กร และสังคม เพื่อที่จะเกิดประโยชน์อันสูงสุดต่อคนส่วนใหญ่ในประเทศ

สรุปสาระสำคัญของการพัฒนาทางการเมือง มีความหมายได้ 3 ประการ

1. ในส่วนที่เกี่ยวกับประชาชน การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การดำเนินการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง หรือทิศทางของประเทศในทุกๆ ด้านโดยมีความเสมอภาคและอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่มีสถานะเป็นสากล (Universalistic) และต้องสอดคล้องกับโครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ และต้องมีไขกฎเกณฑ์ที่เป็นการเฉพาะราย

2. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลงานของรัฐบาล การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเพิ่มสมรรถนะ ประสิทธิภาพของระบบการเมือง ในการให้บริการสาธารณะ การควบคุมการขัดแย้ง และการสนองความต้องการของประชาชน

3. ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์กรของหน่วยการปกครอง การพัฒนาทางการเมืองหมายถึง การแบ่งแยกหน้าที่ในการปฏิบัติการกิจการเมือง โดยมีภารกิจที่เฉพาะเจาะจง (Specificity) แต่ต้องมีการบูรณาการขององค์กรและสถาบันที่เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

5. แนวคิดทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา (Psychological Approach)

การวิเคราะห์ผู้รับสารอีกแนวทางหนึ่ง นอกเหนือจากแนวทางด้านประชากรศาสตร์ คือ การวิเคราะห์ทางด้านจิตวิทยาของผู้รับสาร ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาการรับรู้ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของผู้รับสาร ดังนี้

ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ (Perception)

วรลักษณ์ ริชาโมกซ์ (2533) ได้อธิบายถึงความหมายของการรับรู้ของบุคคลว่า การรับรู้ คือ กระบวนการที่มีการจัดหมู่และการตีความข้อมูลจากประสาทรับสัมผัสทั้งห้า โดยการรวมกับประสบการณ์ในอดีต

วัชร ทรัพย์มี (โยธิน คันสนยุทธ, ผู้รวบรวม, 2523) กล่าวไว้ว่า การรับรู้ คือ การตีความหมายการรับสัมผัสออกเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมาย ซึ่งการตีความหมายนั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์หรือการเรียนรู้

การเลือกรับรู้ (Selective Perception)

ปัจจัยในการเลือกรับรู้นั้น มีทั้งปัจจัยจากตัวผู้รับและจากตัวกระตุ้น โดยอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ปัจจัย คือ (วรลักษณ์ ริชาโมกซ์, 2533)

- 1 ความคลุมเครือของตัวกระตุ้น ยิ่งตัวกระตุ้นคลุมเครือมากเท่าใด การรับรู้ก็จะขึ้นอยู่กับจิตวิสัยมากเท่านั้น ฉะนั้น เมื่อจะติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น การนำเสนอข้อมูลอย่างชัดเจนจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น
- 2 ความต้องการของปัจเจกบุคคล
- 3 การตามอย่างผู้อื่น

เบอร์กูน และคณะ (Burgoon et al., 1994) ได้กล่าวว่า ความแตกต่างในสภาพแวดล้อม อารมณ์ความรู้สึกของผู้รับรู้ ความแตกต่างในค่านิยม เป้าหมายและทัศนคติภายในตัวผู้รับรู้ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการรับรู้ความจริงของแต่ละบุคคล จะส่งผลต่อการรับรู้ในสิ่งที่มากระตุ้นจากสภาพแวดล้อม

คุณลักษณะของผู้รับรู้

สุรวงศ์ จันทรเอน (2529) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้รับรู้ ได้แก่

1. ประสบการณ์เดิม (Experiences) ของแต่ละบุคคล ทำให้มีการรับรู้สิ่งเร้า หรือเหตุการณ์ต่างๆ แตกต่างกันไป

2. ความต้องการ (Needs) หากบุคคลมีความต้องการสิ่งใดมากที่สุด ในขณะที่ เขามักจะมองเห็นหรือรับรู้สิ่งเร้า เช่น สิ่งที่เขาต้องการได้ หรือผู้ที่มีความต้องการสูงในสิ่งใด ย่อมรับรู้สิ่งนั้นดีกว่า

3. อิทธิพลทางสังคม (Social Factor) สภาพวัฒนธรรมภายในสังคม เป็นเหตุให้บุคคลในสังคมต่างๆ รับรู้สิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป

ทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง (Expectation Theory)

Evans (1962, อ้างถึงในบุศรีรินทร์ หนูนักดี, 2534) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับความคาดหวังว่า "ความคาดหวังเป็นความรู้สึกที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของคน ในการที่จะตีความต่อสภาพแวดล้อม เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ"

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้รับสารที่สามารถก่อให้เกิดความคาดหวัง และพฤติกรรมในการสื่อสารที่แตกต่างกันของผู้รับสารนั้น โดยทั่วไปแล้วในการรับข่าวสารของแต่ละบุคคลนั้นจะเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของตน ซึ่งจะประกอบไปด้วย

1. ต้องการข่าวสารที่เป็นประโยชน์
2. ต้องการข่าวสารที่สอดคล้องกับความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของตน
3. ต้องการประสบการณ์ใหม่
4. ต้องการความสะดวกและรวดเร็วในการรับสาร

ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ (Satisfaction Theory)

Oskamp (1984) ได้สำรวจแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ พบว่า ความพึงพอใจมีความหมายอยู่ 3 นัย คือ

1. ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพการณ์ที่ผลปรากฏจริงได้ เป็นไปตามที่บุคคลได้คาดหวังไว้
2. ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับของความสำเร็จที่เป็นไปตามความต้องการ

3. ความพึงพอใจ หมายถึง การทำงานได้เป็นไปตาม หรือตอบสนองต่อคุณค่าของบุคคล

จากความหมายทั้ง 3 นัยดังกล่าว Oskamp เห็นว่า ได้นำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีว่าด้วยความพึงพอใจ 3 ทฤษฎีสำคัญ คือ

- ตามความหมายแรกอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theories)
- ตามความหมายที่สองอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความต้องการ (Need Theories)
- ตามความหมายที่สามจัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีคุณค่า (Value Theories)

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2533) ได้กล่าวไว้ถึงองค์ประกอบ 3 ด้านของการสร้างทัศนคติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของบุคคล คือ

- ขั้นแรก เป็นขั้นของการเกิดความรู้และความเชื่อ
- ขั้นที่สอง เป็นขั้นที่จะเกิดความรู้สึกร่วมกับความรู้หรือความเชื่อนั้น
- ขั้นที่สาม เป็นขั้นที่ผลักดันให้เกิดการแสดงพฤติกรรมเป็นลำดับสุดท้าย

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

พ.ต.ต.หญิง อัญชลี รัชกุล (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การรับรู้ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของตำรวจชุมชนประจำตำบล" ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การสื่อสารระหว่างตำรวจชุมชนกับประชาชนอยู่ในระดับต่ำสุด สื่อที่ใช้คือสื่อบุคคลการรับรู้ภาระหน้าที่ยังอยู่ในระดับต่ำส่วนการรับรู้การปฏิบัติงานจริงอยู่ในระดับปานกลาง ความคาดหวังในคุณลักษณะและการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจชุมชนอยู่ในระดับสูง ความพึงพอใจในช่องทางการสื่อสาร คุณลักษณะและการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนต้องการคือผ่านสื่อบุคคล ส่วนปัญหาของตำรวจชุมชน คือการขาดงบประมาณ การขาดประสิทธิภาพของราษฎรอาสาสมัคร และสภาพปัญหาของบางพื้นที่เกินความสามารถของตำรวจชุมชน

นางภาวี กริใจวัง (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การสื่อสาร ทศนคติ และการมีส่วนร่วมขององค์กรพัฒนาเอกชนในโครงการนักเรียนนายร้อยตำรวจสัมพันธ์ชุมชน" ผลการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารมีทั้งแบบแนวตั้งและแนวนอน ส่วนทศนคติของเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ส่วนการมีส่วนร่วมในโครงการของเจ้าหน้าที่ฯ แบ่งออกเป็นเจ้าหน้าที่ระดับนโยบายและระดับปฏิบัติงาน และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการขึ้นอยู่กับปฏิบัติงานของนักเรียนนายร้อยตำรวจ นโยบาย และการมีส่วนร่วมขององค์กรพัฒนาเอกชน

กรรภิรมย์ บุญญฤทธิ์ (2527) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การศึกษาความร่วมมือของชุมชนต่อการป้องกันอาชญากรรมในเขตกรุงเทพมหานคร" ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงมักจะให้ความร่วมมือต่อการป้องกันอาชญากรรมมากกว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อยกว่า เนื่องจากผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงจะมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม และเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการที่ตนเองจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนผู้ที่อยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาอันนานมักจะให้ความร่วมมือมากกว่าผู้ที่เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ ส่วนผู้ที่เคยตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมาก่อนมักจะให้ความร่วมมือต่อการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนมากกว่าผู้ที่ไม่เคยตกเป็นเหยื่อมาก่อนและผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมักจะให้ความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมมากกว่าผู้ที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพราะมีความคุ้นเคยกับสมาชิกในกลุ่มของตน รวมทั้งผู้ให้ความร่วมมือแก่หน่วยราชการ มักจะให้ความร่วมมือเช่นกัน นอกจากนั้นอาชญากรรมประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สินที่เกิดขึ้นแก่คนริเริ่มตั้งชุมชนมีผลทำให้สมาชิกให้ความร่วมมือกันมากขึ้น และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันภัยอาชญากรรมอย่างแท้จริงทำได้จากการวางผังเมืองและชุมชน

ทองวิจัยและวางแผน กรมตำรวจ (2531) ได้ศึกษาโครงการสำรวจทัศนคติของประชาชนต่องานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ พบว่า ด้านการประชาสัมพันธ์ ประชาชนมักจะได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากตำรวจบ่อยครั้ง ด้านชุมชนสัมพันธ์ ประชาชนมีความรู้สึกที่ตำรวจออกเยี่ยมเยียนชุมชนและเข้าร่วมสังสรรค์ มีกิจกรรม หรือเล่นกีฬา กับสมาชิกในชุมชนบ่อยครั้งจะมีส่วนช่วยในการลดปัญหาอาชญากรรมในด้านต่างๆ ส่วนความรู้สึกต่อตำรวจโดยทั่วไป ประชาชนมีความรู้สึกที่ตำรวจส่วนใหญ่มีระเบียบวินัยดี พุดจาณาฟัง และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงตรง มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ และอยากมีส่วนร่วมสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในด้านต่างๆ และมั่นใจว่าตำรวจเป็นที่พึ่งได้ยามเมื่อได้รับความเดือดร้อนจากอาชญากรรม

พ.อ. กฤษฏา อารีรัชกุล (2541) ได้ศึกษาเรื่อง "ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของระบบป้องกันตนเองของราษฎรในโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชนในหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนมีความรู้สึกที่ดีต่อทหาร และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในระบบป้องกันตนเอง คือ ความสมัครสมานสามัคคีระหว่างประชาชนด้วยกัน และระหว่างทหารกับประชาชนด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย